

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ПРАВО МІЖНАРОДНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ”

Харків
2014

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ПРАВО МІЖНАРОДНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ”

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.03040101 “Правознавство”)

для студентів V курсу факультету
підготовки юристів для МЗС України

*Затверджено вченою радою університету
(протокол № 10 від 05.06.2012 р.)*

Харків
2014

Програма навчальної дисципліни ”Право міжнародних організацій” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень ”Магістр”, спеціальність 8.03040101 “Правознавство”) для студентів V курсу факультету підготовки юристів для МЗС України / уклад. Ю. В. Щокін. – Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, 2014. – 14 с.

У к л а д а ч Ю. В. Щокін

Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою університету (протокол № 2 від 18.02.2014 р.)

ВСТУП

Сучасне регулювання міжнародно-правових відносин неможливе без залучення міжнародних організацій. Вони допомагають державам виробити норми міжнародного права, ввести їх в дію і відстежити практику їх застосування. Неабияке значення відіграють міжнародні організації при вирішенні спорів між державами та іншими суб'єктами. Майже всі міжнародні судові та арбітражні органи ХХ і початку ХХІ ст. утворилися або в межах міжнародних організацій, або як міжнародні міжурядові організації особливого типу. Їх практика вплинула на розвиток усіх галузей та інститутів міжнародного публічного права. Саме тому вивчення студентами дисципліни “Право міжнародних організацій” є важливим елементом підготовки сучасного юриста, здатного надавати кваліфіковану правову допомогу з будь-яких питань міжнародного публічного права.

Оволодіння студентами зазначеною дисципліною дозволить поглибити їх знання у галузі міжнародного публічного права; засвоїти особливості міжнародно-правового регулювання утворення і діяльності міжнародних міжурядових організацій та міжнародних неурядових організацій, особливості їх впливу на процеси утворення та застосування норм міжнародного права, сутність основних правових понять даного курсу. Студенти отримають інформацію щодо основних напрямів діяльності найбільш впливових міжнародних організацій (ООН, спеціалізовані установи ООН, Світова організація торгівлі, СНД, НАТО, ОБСЄ, Рада Європи, Ліга арабських держав, Африканський союз, Організація ісламського співробітництва); здобудуть навички правильного застосування статутних документів міжнародних організацій та резолюцій, виданих їх головними органами.

У результаті опанування дисципліни “Право міжнародних організацій” студенти повинні:

знати зміст понять “міжнародна міжурядова організація”, “міжнародна неурядова організація”, “внутрішнє право міжнародних організацій”, “зовнішнє право міжнародних організацій” тощо; основні консультативні рішення Міжнародного суду ООН, які вплинули на розвиток права міжнародних організацій (консультативні висновки Міжнародного суду ООН від 28.05.1948 р., 11.04.1949 р., 03.03.1950 р., 13.07.1954 р.); основні напрями діяльності і головні органи найбільш впливових міжнародних міжурядових і міжнародних неурядових організацій (ООН, ОБСЄ, СНД, Ради Європи, СОТ, НАТО, ЛАГ, ОІС, АС, ОЕСР, ОАД);

уміти правильно тлумачити статuti міжнародних організацій, а також резолюції їх головних органів, визначати підстави міжнародно-правової відповідальності міжнародних організацій, форми відшкодування збитків, завданих їх правомірною і неправомірною діяльністю.

З М І С Т

1. Теорія права міжнародних організацій

Міжнародна міждержавна організація як суб'єкт міжнародного публічного права

Перші міждержавні організації. Ліга Націй. Розвиток міжнародних організацій після Другої світової війни.

Поняття міжнародної міждержавної організації. Ознаки міжнародної міждержавної організації. “Право міжнародних організацій” як галузь міжнародного права. “Право міжнародних організацій” як наука міжнародного права.

Класифікація міжнародних організацій.

Порядок утворення міжнародних міждержавних організацій. Порядок припинення існування міжнародних міждержавних організацій.

Членство в міжнародних міждержавних організаціях.

Особливості тлумачення статутів міжнародних міждержавних організацій (конституційна та договірні теорії тлумачення, концепція “іманентної” компетенції та компетенція, “що припускається”).

Міжнародна правосуб'єктність міжнародних міждержавних організацій. Роль Міжнародного Суду у визнанні та визначенні міжнародної правосуб'єктності міжнародних міждержавних організацій. Консультативний висновок Міжнародного суду ООН від 11.03.1949 р. Юридичні підстави та зміст міжнародної правосуб'єктності міжнародних міждержавних організацій. Відмінності міжнародної правосуб'єктності держав і міжнародних організацій.

Міжнародно-правове регулювання питань правонаступництва міжнародних міждержавних організацій щодо майна і функцій інших міжнародних міждержавних організацій (ООН щодо Ліги Націй; ВООЗ щодо Організації охорони здоров'я Ліги Націй, Міжнародного бюро громадської гігієни і Адміністрації допомоги та відновлення Об'єднаних Націй; ЮНЕСКО щодо

Міжнародного інституту інтелектуального співробітництва).

Міжнародно-правове регулювання питань правонаступництва щодо членства в міжнародних міжурядових організаціях. Практика вирішення питань правонаступництва в ООН: індійсько-пакистанський прецедент (1947 р.), правонаступництво по відношенню до Об'єднаної Арабської Республіки (1961 р.), НДР (1990 р.), СРСР (1991 р.), СФРЮ (1991 р.), Чехословаччини (1993 р.).

Правове регулювання внутріорганізаційних відносин в міжнародних міжурядових організаціях

Поняття внутріорганізаційного механізму міжнародних міжурядових організацій. Класифікація та принципи формування органів міжнародних міжурядових організацій.

Методи прийняття рішень у рамках міжнародних міжурядових організацій (одноголосність, прийняття рішення більшістю голосів, “зважене” голосування, консенсус).

Участь міжнародної міжурядової організації в міжнародній нормотворчості. Способи участі міжнародної організації в міжнародній нормотворчості. Питання про так зване “внутрішнє” і “зовнішнє” право міжнародних організацій.

Поняття, предмет регулювання та юридична природа “внутрішнього” права міжнародних організацій.

Персонал міжнародних міжурядових організацій. Правове регулювання його статусу. Принципи підбору персоналу. Прийом та звільнення.

Дипломатичне право міжнародних міжурядових організацій

Поняття, особливості відносин та джерела міжнародно-правового регулювання дипломатичного права міжнародних міжурядових організацій.

Привілеї та імунітети міжнародних організацій та їх персоналу. Обсяг і зміст привілеїв та імунітетів міжнародних ор-

ганізацій та їх персоналу.

Постійні представництва держав у міжнародних міжурядових організаціях: функції, порядок заснування, привілеї та імунітети.

Делегації в органах міжнародних міжурядових організацій і на міжнародних міжурядових конференціях.

Спостерігачі в міжнародних міжурядових організаціях.

Відповідальність міжнародних організацій

Специфіка та юридичні підстави відповідальності міжнародних міжурядових організацій.

Діяльність Комісії міжнародного права ООН щодо питання про міжнародно-правову відповідальність міжнародних міжурядових організацій. Форми відшкодування шкоди (реституція, компенсація, сатисфакція, відсотки).

Абсолютна (об'єктивна) відповідальність міжнародних міжурядових організацій.

Міжнародні неурядові організації

Особливості міжнародної правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій.

Консультативний статус міжнародних неурядових організацій в ООН.

Роль міжнародних неурядових організацій у формуванні норм сучасного міжнародного права та їх застосуванні.

2. Сучасні міжнародні універсальні і регіональні організації

Організація Об'єднаних Націй

Статут ООН. Цілі і принципи ООН. Підтримання міжнародного миру і безпеки як головна мета ООН. Розвиток дружніх

відносин між націями і прийняття інших заходів щодо укріплення загального миру. Кодифікація принципів міжнародного права в Статуті ООН.

Членство в ООН. Первісні члени ООН. Умови і порядок прийому в члени ООН. Членство в ООН України і Білорусі. Припинення і зупинення членства в ООН. Можливість позбавлення члена ООН права голосу в Генеральній Асамблеї.

Зміни Статуту ООН. Порядок прийняття і набуття чинності поправок до Статуту ООН. Спроби фактичного перегляду Статуту в практиці ООН.

Місце і роль ООН у сучасному світі. Пропозиції щодо реформування ООН.

Органи ООН. Система органів ООН. Головні та допоміжні органи.

Генеральна Асамблея (ГА): склад, представництво, функції і повноваження. Взаємодія ГА з іншими головними органами ООН. Процедура роботи ГА.

Рада Безпеки (РБ) – орган, який несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки. Склад Ради Безпеки: постійні і непостійні члени. Принцип одностайності постійних членів (кваліфікована одностайність). Юридична сила рішень і рекомендацій РБ. Дії РБ щодо попереджень загрози миру, порушень миру й актів агресії. РБ і практика проведення ООН операцій з підтримання миру.

Економічна і Соціальна Рада (ЕКОСОП). Місце і роль ЕКОСОП у системі ООН. Її склад і функції. Система допоміжних органів ЕКОСОП: постійні комітети і комісії, функціональні комісії і підкомісії. Зв'язок ЕКОСОП зі спеціалізованими закладами і неурядовими організаціями. Діяльність ЕКОСОП з утвердження міжнародного економічного правопорядку.

Міжнародний Суд. Місце Міжнародного Суду в системі ООН. Статут Міжнародного Суду. Склад Суду, порядок обрання суддів. Питання про обов'язкову юрисдикцію. Консультативні функції Суду. Правові принципи і джерела рішень Суду.

Секретаріат ООН. Адміністративно-технічні функції і організаційна структура Секретаріату. Генеральний секретар

ООН: функції, повноваження і порядок призначення. Співробітники Секретаріату як міжнародні службовці. Принцип підбору співробітників Секретаріату.

Рада з опіки. Сучасний стан Ради.

Спеціалізовані установи та інші організації системи ООН

Загальна характеристика спеціалізованих установ ООН. Поняття спеціалізованих установ ООН. Положення Статуту про спеціалізовані установи ООН. Правовий зв'язок спеціалізованих установ з ООН.

Спеціалізовані установи ООН, що забезпечують міжнародне співробітництво економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру: Міжнародна організація праці (МОП), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Продовольча і сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй (ФАО), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО).

МАГАТЕ.

Міжнародні міжурядові організації економічного характеру

Система основних універсальних міжнародних організацій, що забезпечують співробітництво держав у регулюванні міжнародної торгівлі (СОТ), світового валютно-фінансового порядку (МВФ) і фінансуванні національного економічного розвитку (СБ – МБРР, МФК, МАР).

Світова організація торгівлі (СОТ). Історія створення СОТ. ГАТТ 1947 р. Марракешська угода про створення СОТ 1994 р. Сфера діяльності і функції СОТ. Структура СОТ. Органи СОТ. Система вирішення суперечок між державами – членами СОТ.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) і Світовий банк (СБ): структура, функції, порядок прийняття та юридична сила рішень. Група Світового банку.

Регіональні міжнародні економічні організації.

ОЄСР. Структура. Функції. Основні напрями діяльності.

Рада Європи

Створення Ради Європи. Статут Ради Європи 1949 р.

Цілі Ради Європи. Значення Ради Європи в політико-правовому об'єднанні Європи.

Головні органи РЄ. Комітет міністрів. Парламентська Асамблея. Європейський суд з прав людини. Венеціанська комісія. Юридична сила рішень цих органів. Система спеціальних (контрольних) органів РЄ.

Україна і РЄ (MANIVAL, GRECO).

Євроатлантичні міжнародні системи колективної безпеки

Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ): засновчі документи, основні цілі і принципи. Юридична природа ОБСЄ.

Структура органів ОБСЄ: загальна характеристика.

Нарада голів держав та урядів. Рада міністрів. Керівна рада. Постійна рада. Бюро з демократичних інститутів і прав людини. Центр з запобігання конфліктам. Форум ОБСЄ із співробітництва у сфері безпеки. Верховний комісар з справ національних меншин. Парламентська асамблея. Секретаріат. Генеральний секретар.

Організація Північноатлантичного договору (НАТО). Північноатлантичний пакт 1949 р. Склад НАТО.

Загальна характеристика органів НАТО. Особливості політичної (цивільної) та військової структури. Північноатлантична рада. Постійна рада. Секретаріат. Генеральний секретар НАТО.

Україна і НАТО. Партнерство заради миру. Хартія про особливе партнерство між Україною і Організацією Північно-атлантичного договору від 9 липня 1997 р. і Декларація про її доповнення від 21 серпня 2009 р. Закон України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” від 1 липня 2010 р. Стратегія національної безпеки України “Україна у світі, що змінюється” (затверджена Указом Президента України № 389/2012 від 8 червня 2012 р.).

Співдружність Незалежних Держав

Створення СНД. Застереження України до Угоди про створення СНД 1991 р.

Цілі СНД. Членство в СНД.

Органи СНД. Рада голів держав. Рада голів урядів. Юридична сила їх рішень. Міжпарламентська асамблея СНД. Виконавчий комітет СНД.

Органи галузевого співробітництва країн СНД.

Україна і СНД. Особливий правовий статус України.

Міжнародні організації країн Азії, Африки та Америки

Ліга арабських держав (ЛАД): статут, цілі і принципи, членство. Юридична природа ЛАД. Головні органи ЛАД. ЛАД і ООН. Діяльність ЛАД у боротьбі за арабське єднання, мир і міжнародну безпеку.

Організація ісламського співробітництва (ОІС): цілі, принципи, членство, система органів.

Африканський союз (АС): статут, цілі і принципи, система органів. АС і ООН.

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН): склад, цілі, головні органи, основні напрями діяльності.

Організація Американських держав: склад, цілі, основні напрями діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Баймуратов М. А. Организация Объединённых Наций в условиях глобализации: вопросы модернизации и повышения эффективности деятельности: [моногр.] / М. А. Баймуратов, В. Б. Мелинишин, Ю. А. Волошин; под ред. М. А. Баймуратова. – М.: Транслит, 2008. – 272 с.

Білоцький С. Д. Миротворчі операції НАТО в Південно-Східній Європі : міжнародно-правовий аспект / С. Д. Білоцький; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – К.: Вид. дім “Промені”, 2010. – 270 с.

Гнатівський М. Роль регіональних міжнародних організацій у правовій інтеграції держав Європи: теорія і практика / М. Гнатівський, Д. Кулеба // Укр. часоп. міжнар. права. – 2004. – № 1. – С. 36-45.

Зайцева О. Г. Международные организации: принятие решений / О. Г. Зайцева. – М.: Наука, 1989. – 160 с.

Колісниченко К. С. Ліга Націй у розвитку міжнародного права : моногр. / К. С. Колісниченко; за наук. ред. А. І. Дмитрієва. – О.: Фенікс, 2011. – 234 с.

Крылов Н. Б. Правотворческая деятельность международных организаций / Н. Б. Крылов. – М.: Наука, 1988. – 170 с.

Кулеба Д. І. Участь України в міжнародних організаціях. Правова теорія і практика : моногр. / Д. І. Кулеба ; за наук. ред. О. В. Задорожного; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – К. : Вид. дім “Промені”, 2007. – 304 с.

Матіяшек П. Правонаступництво в ООН: право чи політика / П. Матіяшек // Політика і час. – 1996. – № 10. – С. 44-52.

Моисеев Е. Г. Правовой статус Содружества Независимых Государств : учеб. пособие / Е. Г. Моисеев. – М. : Юристъ, 1995. – 176 с.

Моравецкий В. Функции международной организации / В. Моравецкий. – М.: Прогресс, 1976. – 384 с.

Нешатаева Т. Н. Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании : моногр. / Т. Н. Нешатаева. – М.: Дело, 1998. – 272 с.

Семенов В. С. Вооруженные силы ООН (практика применения): моногр. / В. С. Семенов. – М.: Междунар. отношения, 1976. – 176 с.

Фельдман Д. И. Генеральная Ассамблея ООН и вопросы развития международного права / Д. И. Фельдман, М. В. Яновский. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1968. – 236 с.

Шibaева Е. А. Право международных организаций: вопросы теории / Е. А. Шibaева. – М.: Междунар. отношения, 1986. – 160 с.

Шibaева Е. А. Правовые вопросы структуры и деятельности международных организаций: учеб. пособие / Е. А. Шibaева, М. Поточный. – 2-е изд. – М.: МГУ, 1988. – 192 с.

Шпакович О. Місце міжнародних організацій у сучасній системі міжнародних відносин / О. Шпакович // Право України. – 2010. – № 12. – С. 186-192.

Щокін Ю. Юридична природа привілеїв та імунітетів міжнародних міжурядових організацій та їх персоналу / Ю. Щокін, Д. Свояк // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2002. – № 4. – С. 132-142.

Щокін Ю. В. Недержавні учасники процесу утворення міжнародно-правових звичаїв / Ю. В. Щокін // Там же. – 2006. – № 2 (45). – С. 129-140.

Щокін Ю. В. Міжнародні організації / Ю. В. Щокін // Міжнародне право: навч. посіб. / за ред. М. В. Буроменського. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – С. 170-182.

Яновский М. В. Генеральная Ассамблея ООН / М. В. Яновский // Антологія укр. юрид. думки. – Т. 9: Юридична наука радянської доби. – К.: Вид. Дім “Юрид. кн.”, 2004. – С. 792-813.

Яновский М. В. К истории борьбы СССР за членство УССР и БССР в ООН / М. В. Яновский // Проблемы социалист. законности. – Х.: Вища шк. – Вып. 19. – 1987. – С. 93-98.

Навчальне видання

Електронне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ПРАВО МІЖНАРОДНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ”

(галузь знань 0304 ”Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень ”Магістр”,
спеціальність 8.03040101 ”Правознавство”)

для студентів V курсу факультету
підготовки юристів для МЗС України

У к л а д а ч **ЩОКІН Юрій Вадимович**

Відповідальний за випуск *М. В. Буроменський*

Редактор *Л. М. Рибалко*
Комп’ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*

План 2014

Підп. до друку 03.03.2014. Формат 60x84 ¹/₁₆.
Вид. № 83. Зам. № 83.